

KYRKNYTT

Tidningen om

LIVSFRÅGOR OCH KRISTEN TRO

från Svenska kyrkan i Karlstads stift

start

NYSTART EFTER SONENS DÖD

Så hittar de glädjen igen

EN VECKAS FASTE-EXPERIMENT

Journalister utan nyheter

2017

*Det kommer
en gryning!
Kommer du?*

Bild: Hans Kvarnström.

Följ Dagdroppar på instagram eller bloggen <http://universitetskyrkankarlstad.blogspot.se> om du vill se fler.

När min storebror Stefan var fyra år gammal fick han följa med pappa till järnverket i Björneborg. Efter visningen frågade Stefan när han fick komma tillbaka nästa gång. "När du är femton år" svarade pappa. Underförstått: och då kommer du att jobba här. Här hade morfars far jobbat, här hade morfar jobbat, här hade pappa jobbat, här skulle både jag och min bror jobba. För min bror blev det också så, även om han började på bruket efter gymnasiet när han var 19 år och inte direkt efter högstadiet som pappa trodde.

För min egen del blev det inte alls så. Något hade hänt i Sverige, nya möjligheter, och några år senare var både jag och min bror präster i Svenska kyrkan. Ibland bjuder livet på nya möjligheter, på nystarter, som är omöjliga att förutsäga.

En nystart är det också att Karlstads stift, som första stift i Sverige, skickar ut en tidning till hushållen i Dalsland och Värmland. Syftet är att möta våra medlemmar där de befinner sig och stimulera till samtal om livsfrågor och kristen tro ute bland människor. Oavsett om de befinner sig i kyrkor eller på järnverket i Björneborg. ●

SÖREN DALEVI
biskop i Karlstads stift

Undrar du vilken församling du tillhör? Vill du veta vad som händer i kyrkorna nära dig? Behöver du hjälp att hitta till kyrkan? Eller har du kanske frågor om medlemskapet, dop, begravning, konfirmation eller giftermål?

HITTA DIN FÖRSAMLING VIA DATORN

Du hittar din församling genom att fylla i din adress på webben:

www.svenskakyrkan.se/sokforsamling

Därefter klickar du dig vidare till församlingens sidor för att se telefonnummer, aktiviteter och så vidare.

Du kan även skriva in svenskakyrkan samt din ort i sökfönstret på din webbplatsare.

HITTA TILL KYRKAN MED TELEFONEN

Gratis-appen Kyrkguiden hjälper dig att hitta till kyrkan med mobiltelefonen. I appen kan du också se vad som händer i kyrkorna och planera gudstjänster och annat som du inte vill missa. Sök via karta eller kyrkans namn.

Se www.svenskakyrkan.se/appar

SÖK INFORMATION

Det finns även mängder av information på Svenska kyrkans webbplats.

Gå in på www.svenskakyrkan.se och skriv in vad du vill veta mer om i sökrutan, till exempel medlem, dop, sorg, begravning.

läs KYRKNYTT på nätet

www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

KYRKNYTT

Karlstads pastorat

Västra Kyrkogatan 5, 652 24 Karlstad

ansvarig utgivare och redaktör

Cecilia Hardestam 054-14 15 32

cecilia.hardestam@svenskakyrkan.se

redaktionsråd

Charlotte Hartwig Lund, Louise Hedström, Marie Lundström, Helena Söderqvist och Greta Sjöbom

grafisk form

Maria K-Back, Whiter Shade

tryck

LÖWEX Trycksaker AB, Växjö

ISSN 2001-6212

Svenska kyrkan

Tidningen Kyrknytt ökar i år upplagan rejält för att nå alla hushåll i Karlstads stift, det vill säga i Dalsland och Värmland.

Kärlek, hat, sorg, glädje, tro, tvivel – och mycket mer

TIDNINGEN, SOM DU NU håller i handen, har Svenska kyrkan under många år delat ut till alla som bor i Karlstad och Hammarö.

I våra genomarbetade reportage kring livsfrågor, där du som läsare får ta del av intervjuade människors tankar, åsikter och erfarenheter, vill vi skapa ett utrymme för att tala om livets väsentligheter. Samtidigt vill vi visa på kyrkans samhällsnytta och öka kunskaperna i kristen tro – kort sagt bidra till att fylla medlemskapet i Sveriges största medlemsorganisation, Svenska kyrkan, med mening. Naturligtvis hoppas vi på samma gång att också du som inte är medlem ska finna det vi skriver om läsvärt och intressant.

I årets fyra temanummer *Nystart*, *Livsorientering*, *Valfrihet* och *Hemligheter* kommer du att möta människor som berättar om det mesta mellan himmel och jord: kärlek och hat, sorg och glädje, tro och tvivel, kropp och själ, rädsla och mod, arbete och fritid... Och på hemsidan www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt fyller vi på med texter och fakta som inte ryms i den tryckta tidningen.

Oavsett om du är medlem i Svenska kyrkan eller ej är vi nyfikna på vilka tankar tidningen väcker. Välkommen att kommentera, debattera, ställa frågor eller berätta vad du vill läsa om. ●

MEJLA MIG cecilia.hardestam@svenskakyrkan.se eller skriv till Karlstads pastorat, Cecilia Hardestam, Västra Kyrkogatan 5, 652 24 Karlstad

Cecilia Hardestam, ansvarig utgivare och redaktör

Vad tycker du att Svenska kyrkan ska göra?

DEN 17 SEPTEMBER får 5,2 miljoner röstberättigade möjlighet att påverka Svenska kyrkans framtid. Vill du vara med och påverka hur Svenska kyrkan ska arbeta i framtiden? Är ni kanske en grupp människor som vill lyfta fram och prioritera vissa frågor?

Inför kyrkovalet 2017 finns möjlighet att ställa upp i en nomineringsgrupp, som fungerar på samma sätt som partierna i de allmänna valen. Du kan antingen engagera dig i en redan existerande nomineringsgrupp eller registrera en ny grupp senast den 15 april 2017. ●

INTRESSERAD? Kontakta valhandläggaren på Karlstads stiftskansli

Ingrid Käwe, 054-17 24 50

LÄS MER: www.svenskakyrkan.se/kyrkoval

Kyrkoval
17SEP2017

Kan en ko förändra liv?

GENOM KO- OCH KALVPROJEKTET i Tanzania får familjer som lever i fattigdom en möjlighet till förändring. En ko ger mjölk, vilket leder till en inkomst, stärkt självkänsla, skolgång och nya investeringar. Och det är bara en del av ko-effekten. Förändringen börjar med en mätt mage. ●

LÄS MER om ko-effekten på svenskakyrkan.se/fastekampanjen

VILL DU SKÄNKA PENGAR? SMS:a KO till 72 905 och ge 100 kr, Swisha valfritt belopp till 900 12 23 eller sätt in pengar på PG 90 01 22-3 alt BG 900-1223

Avstå för att upptäcka

KANSKE HAR DU HÖRT talas om den muslimska fastemånaden Ramadan, men visste du att kristendomens största fasta som pågår i 40 dagar precis börjat?

Fastetiden är en tid som handlar om att flytta centrum för sin uppmärksamhet genom att låta bli något man brukar göra och ge utrymme för eftertanke: Lever jag som jag vill? Vad är viktigt på riktigt?

Att avstå från något i en dryg månad är troligen svårt, men för den som vill nystarta är det ett gyllene tillfälle att under några dagar förslagsvis:

AVSTÅ godis eller kött, tobak eller alkohol, nyheter, sms, Facebook, Twitter, bloggar eller förströelse som radio, teve, musik, dataspel.

TESTA ATT bara köpa absolut nödvändiga saker och ge de sparade pengarna till någon som behöver dem bättre, laga vegetarisk mat, använda ekologiska produkter, hålla vattenkonsumtionen låg, cykla eller åka med allmänna transportmedel.

EFTERÅT KAN DU FRÅGA DIG: Hände något unikt under fastetiden, något som annars inte skulle hänt? Vilka tankar, känslor, upplevelser fick du syn på? Påverkades stressnivå, andhämtning, sömn? Anade du det gudomliga? Blev samtalen med familj och vänner annorlunda? Ökade din medkänsla? Var du mer närvarande? Mer uppmärksam och lyssnande? Eller... helt enkelt uttråkad? ●

LÄS...

... om journalistparet Annika Lindqvist och Börge Nilsson som tog en veckas nyhetsfasta, sidorna 8-9

... om fasta i kristen tradition på www.svenskakyrkan.se/fastan

– När Fiskartorpet blev vårt kände jag glädjen ända inne i mig för första gången sedan Björn dog. Och den finns kvar, om än sida vid sida med sorgen. Det säger Louise Alström, mamma till Björn som dog 15 år gammal.

----- text MARGARETA JONILSON bild OLLE HALLSTRÖM -----

Om några månader är det fem år sedan Björn hittades död i sin säng på morgonen utan att man egentligen har fått svar på vad det var som hade hänt med hans kropp i sömnen.

Hela familjen, som också består av pappa Pelle och barnen Ebba, nu 17 år, och Petter, 15 år, rasade ner i ett svart hål.

– Det var Kristi himmelsfärdshelg, en varm och fin försommar och det var obegripligt att livet kunde gå vidare där ute, minns Pelle.

Länge gick tillvaron för Louise och Pelle på zombieartad tomgång. Efter en längre sommarledighet än vanligt, och fortsatta sjukskrivningar på deltid lång tid framöver, tuffade de ändå igång sina liv hjälpligt under hösten och hade starkt fokus på Ebba och Petter. För barnens skull måste vardagen helt enkelt komma igång.

Men de avstod också från mycket. Sönt som helt enkelt var för svårt.

– Det dröjde mer än ett halvår innan jag vågade pröva att umgås med andra människor än de allra närmaste på en tillställning, berättar Louise.

Under den första hösten var familjen däremot väldigt aktiv med att göra egna saker tillsammans.

– Vi hade ju två levande barn att ta hand om, och jag kände ofta – och känner fortfarande – att Björn absolut inte skulle ha velat att jag blev en ledsen och tråkig morska, ler Louise.

Så alla tog sats och såg till att saker fortsatte att hända.

– Vi gick aktivt in för att skapa nya fina minnen tillsammans. Vi åkte till Barcelona på höstlovet, till London över en helg och gjorde flera resor till fjällen i Norge och Sverige.

Björn hade en autismspektrumstörning och ett starkt behov av planering och förutsägbarhet.

– Det hindrade oss inte från att göra ganska äventyrliga resor och fjällturer, men vi la upp ruten ett år i förväg och var vana vid att noggrant gå igenom varje planerat steg med Björn.

Nu kom denna erfarenhet av livet med Björn att bli ett verktyg i arbetet med att sörja förlusten av honom.

– Tack vare Björn hade vi lärt oss att lägga in roliga saker i schemat långt i förväg och se

till att fullfölja planerna nästan vad som än hände. Så det var vad vi fortsatte att göra. Och gör fortfarande.

– Det är en av många gåvor från Björn att vi fick det redskapet, säger Pelle och tillägger att familjen är lyckligt lottad som har haft råd att skapa just den här typen av minnen, det är inte givet för alla.

Hela familjen älskar också att vara ute i naturen och tränar mycket. Efter Björns död kom träningsrutinen till pass på ett annat sätt:

– Jag har helt enkelt tränat på att vara utan Björn och bit för bit vant mig vid situationer då jag saknar honom som mest, säger Louise.

– Björn älskade Stockholm och storstadsvimlet och skulle ha flyttat dit så fort han kunde. Jag är ofta i Stockholm i jobbet och då har jag gång på gång traskat på de gator och besökt de platser som jag har varit på med Björn. Ibland blir jag ledsen, andra gånger blir jag glad av något minne som flyger upp.

ENGOD HJÄLP under den första kaotiska tiden var de träffar som familjen deltog i och som arrangerades av kyrkan, ”Familj och sorg”.

– Vi träffade andra familjer som hade förlorat ett barn, och att prata med dem var så helt annorlunda än att prata med även våra bästa vänner och närmaste anhöriga, eftersom vi hade en erfarenhet som vi delade med dessa familjer.

Samtalen med andra familjer gav en insikt om att sorg kan se ut på många olika sätt och att inget är rätt eller fel. Var och en måste få sörja på sitt eget sätt.

– Det öppnade ju också för samtal inom vår egen familj. Utan mötena med de andra familjerna hade vi nog behållit mer inom oss själva och det hade dröjt mycket längre innan vi hade kunnat komma framåt i vår sorgprocess.

Prästen Linda Ganters var länge en trogen och mycket välkommen besökare hos familjen Alström.

– Hon var med och skapade en vardag hos oss. Spelade kort med barnen, tog en kopp te, bara fanns här. Det var en väldigt stor hjälp när det gällde att skapa någon form av normalt liv igen.

En vändpunkt kom när familjen fick möjlig-

het att köpa sitt drömställe i ostört läge med Vänerstrand.

– Det var en dröm vi hade haft i många år och nu uppstod plötsligt möjligheten, några år tidigare än vi egentligen tänkt oss. Det kändes hisnande, men när vi väl tog steget kände vi att det var så rätt.

– Det var första gången sedan vi miste Björn som jag kände att Lolo var glad igen, säger Pelle. Inte bara utåt, utan rakt igenom.

– Ja, det var precis så det var, instämmer Louise. Hela min kärna kände verklig lycka. Och det var så skönt att kunna känna så igen, även om sorgen fortsätter att leva i mig den också. Den har blivit en följeslagare som, tvärt emot vad jag trodde de första åren, faktiskt går att leva med.

Det kan låta materiellt att ett husköp kan påverka en sorgprocess, men Fiskartorpet betyder så mycket mer än ett vackert boende för Louise och Pelle.

– Torpet har blivit vår nya fasta bas, det nav som avgör våra val i framtiden, utvecklar Pelle. Det har gett en ny stadga och mening åt vår tillvaro. Vi hankar oss inte bara fram och försöker göra roliga saker, vi börjar verkligen bli läkta på riktigt.

Louise:

– Det är Fiskartorpet och våra båda andra barn, tillsammans med tiden som går, som fått såret att sluta göra så ont. Saknaden finns där ju alltid, och Björn är alltid med oss. Men inte med samma djupa smärta längre, utan med stor tacksamhet för att vi fick ha honom den tid vi hade.

På Björns begravning pratade Linda Ganters om ”framtida minnen” av Björn. Tillfällen då man skulle säga ”Det här skulle Björn ha gillat!” eller ”Undrar vad Björn skulle ha gjort nu?”

Skulle Björn ha gillat Fiskartorpet?

– Åh ja, han skulle ha älskat det! Han skulle ha njutit enormt av friden och tystnaden därute. Så jo, han är allt med oss där också. ●

Kyrkan och sorg

Att förlora någon innebär en stor livskris.

Svenska kyrkan erbjuder stöd, se

www.svenskakyrkan.se/sorg

Björn, som ofta hade ansvar för hunden Kvicks eftermiddagspromenad, finns alltid med Louise och Pelle Alström.

– Men numera känns inte smärtan lika djup. Vi är mer tacksamma för den tid vi fick ha honom, säger de fem år efter Björns död.

Torpet, barnen och tiden lindrar smärtan

Sven Larsson från Erikstad och Samer Jouma från Aleppo bor numera båda i Brålanda. Varje måndag möts de på Kulturcaféet. Att prata svenska är en viktig del av umgänget. "Det är här vi har lärt oss språket och fått nya vänner", säger Maha Aljundi och Maher Saifo med barnen Jude och Rita.

Behovet av att skapa en mötesplats var akut

Församlingen i Brålanda vill medverka till ett bra mottagande och skapa ett samhälle där människor kan leva gott tillsammans. Tolken Hermine Monradian (tv), som kom från Libanon för 35 år sedan, är en ovärderlig länk mellan svenskan och arabiskan, tycker Britta Johansson och Omayya Naklhe som tränar varandras språk.

Ahmad Jomaa med sonen Ivan: "Jag kom ensam först. Nu när man har familjen runt sig blir allt så mycket lättare." Unga ledarna Johanna Gardebrandt och Amanda Palm tar hand om barnen medan föräldrarna umgås över språkspel och surfplattor.

På Kulturcaféet möts nya och gamla Brålandabor. Varje vecka. I drygt två år har verksamheten funnits. – Först kom vi hit för att lära oss svenska, nu kommer vi hit för att träffa våra vänner, säger Ahmad Jomaa och lyfter upp ettåriga sonen Ivan i knät.

Nya vänner för både infödda och nyanlända

----- text HELENA SÖDERQVIST bild CARINA OLANDER -----

Att värna människors rätt till liv och trygghet oavsett bakgrund, tradition eller religion är viktigt för Svenska kyrkan. Därför satsas i år 60 miljoner kronor på att utveckla arbetet med integration.

I Karlstads stift får 16 projekt extra stöd. Kulturcaféet i Brålanda är ett av dem.

Församlingshemmets dörrar öppnade med pepparkaksbak till julen 2014 och har sedan blivit en självklar mötesplats för många familjer i Brålanda. Varje måndag samlas ett 70-tal personer.

Britta Johansson, församlingsassistent och initiativtagare, förbereder kvällens aktiviteter. Hon plockar fram språkspel och läsplattor, tändar marschaller, instruerar unga ledare, hälsar välkommen i hallen och byter ord både på svenska och arabiska.

– Jag har lärt mig en del. Får jag godkänt? undrar hon och kramar om Mousa Alissa.

Under tiden ser Maria Gustavsson till att köksregionen är under kontroll. Frivilliga händer assisterar och fiket är fixat. I en nyrenoverad församlingssal med välstrukna dukar och värtulpaner på borden är omtanken tydlig i många detaljer.

Helt plötsligt är det folk överallt. Prat, skrott och spring. Kvällens yngsta har inte fyllt ett år och den äldsta har passerat 80. Erfarenheter, tro och tankar blandas. Mångfald är så mycket mer än bara nationalitet.

De flesta av kvällens besökare är stammisar. De berättar att i början kretsade det mesta kring språket och information om hur saker funkar i det nya landet. Det kunde gälla allt från myndighetsrutiner till sopsortering och allemansrätt. Akuta behov styrde innehåll och frågor.

– I dag är alla mycket mer inriktade på att umgås. Vi har blivit vänner. Vi ses här men också på affären och i skolan. Det är inte nytt längre.

Men språket är fortfarande centralt. Alla pratar svenska och placeringen är vald, både nya och gamla Brålandabor vid varje bord. Det är viktigt. Men det som först handlade om att göra saker för de nyinflyttade har förändrats till att göra saker med dem.

Att Britta är en lokal spindel och eldsjäl råder det ingen tvekan om. Hon har länge jobbat utåtriktat och i olika former av samverkan, bland annat med skolan.

– Jag är där vissa raster och leker med barnen. Det är ett samarbete som funnits länge och som gör att jag känner många.

NÄR DE FÖRSTA FLYKTINGARNA kom hösten 2014 såg hon snabbt hur behoven växte.

– Allt gick väldigt fort, en dag var de bara här. Vi hade aldrig haft invandrare i Brålanda tidigare, inte på det sättet. Det var en överrumplande känsla.

Britta visste att kyrkan kunde göra skillnad. – Vi har ett stort och viktigt uppdrag när det gäller integrationen. Inte minst handlar det om att skapa ett samhälle där vi kan leva bra tillsammans.

I Brålanda är Sverigedemokraterna starka. I det senaste valet hade partiet nästan 25 procent lokalt och främlingsfientliga toner hördes i trakten. Det oroade många.

Britta var övertygad om att möten mellan svenskar och nysvenskar var bästa sättet att skapa förståelse och förebygga rasism.

– Det finns något gott i själva mötet. Jag bär med mig det från min egen uppväxt då vi tog emot människor från Libanon.

Behovet av att skapa en mötesplats var akut, bedömde hon. Till lilla Brålanda med 1 800 invånare flyttade på kort tid 120 flyktingar, från i huvudsak Syrien, Somalia och Eritrea. Skolan fick 40 nya elever.

– Det blir lätt motsättningar. Integrationen går inte av sig själv.

Svenska kyrkan, frikyrkorna, idrottsrörelsen, företagarföreningen och hushållningssällskapet träffades för att diskutera hur de gemensamt kunde möta den nya situationen.

– Många vill hjälpa till. Det gäller att fånga upp och samordna alla krafter.

Att vara flexibel är också nödvändigt för att nå resultat, tror Britta. Att våga testa och omvärdera. Allt blir inte bra.

– Som praktikplatserna. Vi försökte, men det funkade inte. Det var för tidigt. Då måste man tänka om.

Kulturcaféet har förblivit grunden för församlingens arbete med integration.

– Sen ordnar vi olika aktiviteter för att få med fler familjer, både svenska och nysvenska. Behoven ändrar sig och vi måste anpassa oss och erbjuda det som behövs just nu.

Omayya Naklhe bläddrar bland bilder i mobilen och visar sommarens utflykt till havet och resan förra månaden, då två fulla bussar med Brålandafamiljer åkte till leklandet i Uddevalla.

– Det var väldigt kul och vi träffade många svenskar som aldrig varit med här på måndagarna.

Att göra saker tillsammans och dela upplevelser över språk- och kulturgränser skapar den samhörighet som behövs för att bygga ett gemensamt samhälle, tror Britta.

– Det gäller både barn och vuxna. Vi måste mötas. Och kunna prata. Sen kommer nästa steg med praktikplatser, jobb och egen försörjning. ●

Församlingspedagog Britta Johansson är en drivande kraft på Kulturcaféet

LÄS en längre variant av artikeln och mer fakta på www.svenskkyrkan.se/karlstadsstift

Börge Nilsson och Annika Lindqvist är frilansjournalister med utflugna barn. De bor på en gård i Mötterud utanför Arvika och prenumererar på Dagens Nyheter, ETC, ATL, Arbetet, flera lokaltidningar samt en rad andra tidskrifter som kommer mer sällan. Radions P1 står på för det mesta och de följer oftast SVT's nyhetsprogram.

I fasteveckan vädrades själen

Journalistparet Börge Nilsson och Annika Lindqvist tog en modern fasta och levde utan nyheter under en vecka. Det blev en prövning för paret som annars läser och lyssnar på nyheter i timtal. Och gott om tid att tänka över sina prioriteringar.

----- text ANNIKA N LINDQVIST & BÖRGE NILSSON bild BÖRGE NILSSON/TEXTRA -----

Just innan mobilens alarm går igång drömmer Annika att vi är i en sommarstuga. Vägen ramar på något märkligt sätt in huset genom att gå runt det, bilarna bullrar så att rutorna skallrar och radion vrålar hårdrock. Plötsligt blir hon medveten om oväsentet och vräker sig fram mot radion. Hon ryter ”men kan det inte vara TYST!” och vrider av. Då upphör trafikbullret också.

Lättnad. Frid.

Drömmen förvånar henne.

Det är tredje dagen av vår nyhetsfasta. Hennes medvetna jag har

inte uppskattat den tystnad som uppstår när radions P1 inte ständigt står på. Tvärtom har hon saknat radion. Både flödet av nyheter som vidgar hennes vetande samtidigt som hon mockar, diskar eller lagar mat, och att pratet ibland blir ett rogivande sorl medan tankarna vandrar till annat.

På fastans första dag hade hon laddat ner en ljudbok och glupskt spelat igenom den. Nu tolkar hon drömmen som att det finns något dolt i tystnaden, något väsentligt.

Det blir ingen mer ljudbok under fasteveckan.

Börge har älskat att inte radion stått på i köket för jämnan. Att avstå från nyheter i en vecka var lätt att bära. Om han tvingats avstå från musik lika länge hade han tackat nej.

Han använder musiken som en kuliss, så som Annika kan göra med radion i köket. Musiken blir en meditativ vän som upprepar samma sak om och om igen och sprider en befriande känsla av välbehag i hela kroppen. Här finns ingen strävan efter impulser utifrån, ingen önskan att lära något nytt. Musiken bygger en mjuk, trygg och välbekant kokong där hans egna sysslor och tankar får ostört utrymme.

Vi visste nog inte hur djupt rotade våra vanor var när mobilens alarm ringde på morgonen den första dagen.

När Annika slog på kaffebyggaren i köket och inte satte på radion. När hon ledde ut hästarna ur stallet och inte satte på stallradion. När hon kom tillbaka in och la mer ved i spisen och inte satte på radion.

Flera gånger var högerhanden på väg mot knappen. Hon undrade vad som hade hänt i världen och i Värmland men hon hejdade sig och det förblev tyst.

Börge lät bli Twitter, han gjorde det. Avstod från känslan att Andreas, Birgitta, Niklas, Dunja och Masha pekade ut vad de hade skrivit eller läst och gav honom chansen att göra det samma och sprida deras val till dem som följde honom.

Till dem som följde honom.

Smaka på orden, det ligger inte så lite hybris i den meningen.

Att låta bli att följa andra. Att överge dem som följde honom.

Annika uppskattade oerhört att han inte hade blicken fastlåst i mobilen. Att vi såg varandra mer i ögonen i en hel vecka.

Men hon saknade sina riter: radion i bakgrunden och läsandet av de dagliga tidningarna.

Den insikt som växte fram blev glasklar: Önskan att någon annan ska förändra sitt beteende ligger mycket närmare till hands än att uppriktigt vilja göra det själv. Det är ingen ny slutsats, den blev bara så tydlig.

Det fanns en småsinthet dold i diskussionerna om vilka regler vi skulle ställa upp. Det är roligare att försöka ändra på någon annan än på sig själv.

Att vi fastade tillsammans och själva skulle formulera reglerna blottlade denna missunnsamhet och småsinthet.

Att avstå från dagstidningar och nyhetssändningar på radio och teve var självklart, liksom alla program som relaterar till nyheter. Men hur var det med hockeymatcher på teve? Är det ett brott mot fastan att titta på dem? Och om den ene inte får se hockey, får den andra då titta på amerikanska feelgood-klassiker?

ATT FASTA ÄR ATT AVSTÅ FRÅN NÅGOT för att vinna något annat. Den ska ge tid för eftertanke och bön, att komma närmare Gud och bli en tid i livet när vi stannar upp, läser vi på Svenska kyrkans hemsida.

Närmade vi oss detta gudomliga? Nej, men vi kom närmare blottläggandet av vår egen småsinthet och vårt regelfrosseri.

Var det en värdefull vetskap? Javisst! Hur ska man annars kunna sträva efter att bli en bättre människa om man inte vet vilka brister man bekämpar?

Stannade vi upp?

Ja. Börge upptäckte att det uppstår ett särskilt ljud när sonens hund flyttar på den tomma hundskålen i förhoppningen att matrester har dolt sig i den renslickade rostfria ytan. Det ljudet hade han aldrig hört förut när radion stått på.

Vann vi annat?

Ja, hela veckan lade vi oss tidigare, fick en mer gemensam dygnsrytm. Och vi pratade mer. En kväll samtalade vi länge och innerligt om en tung period i början av vårt gemensamma liv.

Just den kvällen hade vi knappast haft det samtalet om det inte varit för nyhetsfastan. Börge hade tittat på Nyhetstimmen på teve. Annika hade läst tidningarna.

Vi vann också ny kunskap.

Några dagar efter att nyhetsfastan tagit slut, svärs Donald Trump in som Förenta staternas president och Värmlandsförfattaren Bengt Berg twittrar:

"Man blir trött på 'världsnyheter'. Då är det dags att stiga upp och vädra själen!"

Vi gjorde nog det, vädrade själen. Och vann ny kunskap.

Vi läste mer fack- och skönlitteratur. De första dagarna läste Börge i ren desperation ut en bestseller som han från första sidan hade dömt ut som skräp.

Han fortsatte med Henrik Arnstads *Älskade fascism* och fick nyttiga och intressanta lärdomar om hur viktig roll medierna spelade under mellankrigstiden för fascismens framväxt i Italien och Tyskland. Han drog paralleller till dagens hatkampanjer på sociala medier och blev därmed lite klokare.

Annika hann med en måstebok om mansnormen och fick tid att njuta av julklappsboken *Hennes nya namn*, andra delen i Elena Ferrantes romansvit *Min fantastiska väninna*.

KANSKE VAR DET I DÖDTIDEN som vi vädrade själen. En kväll satt Börge i en tyst och tom bil och väntade på ett försenat tåg med vilket yngsta dottern var på väg. Han lyssnade inte på radio. Han läste inte Twitter. Han gjorde ingenting och han tänkte på att han istället för de vanliga intrycken faktiskt inte tänkte på någonting alls.

Han bara väntade.

När han körde fram och tillbaka till Stockholm på en dag för att bevaka en demonstration hade han i normala fall lyssnat på radions P1. Nu gjorde han inte det. Istället rullade Arvo Pärts körverk *Kanon Pokajanen* på Spotify. Om och om igen.

Bäst värderade vi vår vecka när den var slut.

Hur Annika inte krävde att dottern skulle stänga av sin favoritmusik i köket när det var dags för lunchekot och istället lade märke till lyriken i texterna.

Hur Börge satte på sig sina favorithörlurar men inte musiken och ändå uppnådde frid och ro och flykt för tanken.

Hur Annika när hon gick och la sig den första fastefria kvällen egentligen längtade efter att fortsätta läsa Elena Ferrantes roman, men valde Dagens Nyheter i någon slags nyttighetstänk.

Det gäller att hitta balansen, tänker hon efteråt. Absolut inte sluta följa nyheterna, det vore att avskärma sig från samhället och sina medmänniskor, men inte låta mediekonsumtionen mekaniskt stå i vägen för annat.

Eller när Annikas yogaledare avslutar ett pass med att säga: "nu har du fått energi. Kanske har du också fått kraft att ge till någon som behöver tas om hand lite extra".

Brukar hon säga så? Det är vackert hursomhelst, och det är väl det som är meningen med både yoga och fasta. Att titta inåt, reflektera över sitt liv och sedan vända sig ut mot världen som en mer ödmjuk och generös medmänniska.

Blev vi det? Nja, inte så väldigt mycket. Men lite ökad självkänedom och några tankefrön om förändring av livet har fastan gett. ●

Vill du också pröva att avstå något en tid?

Förslag på moderna sätt att fasta hittar du på sidan 3

NAMN: Isabella Gunhild Helén Lundgren. "Pappa ville döpa mig till Rebecca efter tjejen i Ivanhoe", men strax innan jag föddes handlade mamma i en kiosk, när någon ropade till en ung flicka: "Kom nu Isabella!"

FÖDD: 21/12 1987 i Karlstad.

FAMILJ: Tolv år äldre sambon och trummisen Daniel Fredriksson, pappa, mamma och en syster.

YRKE: Jazzsångerska. "Det friaste yrke jag kan tänka mig".

BOR: I lägenhet på Kungsholmen, Stockholm.

KARRIÄR: Har studerat vid New York University och uppträtt med Gavin DeGraw, Moby och Woody Allens bandleadare Eddy Davis. Påbörjade 2010 studier till präst vid Teologiska Högskolan i Stockholm. Skivdebuterade 2012 med "It had to be you". Sjunger i bandet Isabella Lundgren & Carl Bagge Trio. Har tilldelats utmärkelserna Jazzkatten, Anita O'Day-priset och Gyllene skivan.

FAVORITMAT: Japanskt, libanesiskt "och allt flottigt och salt som är veganskt. Om man identifierar sig som kristen och värder livet, förstår jag inte hur man kan äta kött."

FAVORITDRYCK: Läsk i alla dess former.

FAVORITLÄSNING: Just nu ekonomen och filosofen F A Hayeks "Frihetens grundvalar".

FAVORITFILMER: Dokumentärer, klassiska rullar ur Hollywoods gyllene era och den ryska "Leviathan" som delvis bygger på Jobs bok.

FAVORITPLATTOR: Bob Dylans "The times they are a-changin'", Joni Mitchells "Blue", Billie Holidays "Lady in satin", Ella Fitzgeralds och Louis Armstrongs "Ella and Louis", Rage Against the Machines debutalbum.

OKÄND TALANG: "Jag kan alla replikerna till alla Sagan om ringen-filmerna. Pratar till och med lite alviska."

En lysande stjärna på den svenska jazzhimlen. Men det var i den mörkaste avgrunden hon mötte Gud. Isabella Lundgren, 29, for från Karlstad till New York och hamnade i missbruk, ångest och självförakt.

”Plötsligt öppnade sig en helt ny värld”

----- text PETTER KARLSSON bild IZABELLE NORDFJELL -----

Den ene livskamraten spelar trummor i hennes eget jazzband. Den andre hittades på ett majsält tillsammans med sina döda bröder och räddades till livet i ett rumänskt kloster.

Isabella Lundgren känner släktskap med dem båda.

Att hon går bra i takt med en pojkvän som delar hennes största intresse i livet är kanske föga förvånande. Men även hos en före detta vilsen, utsatt och plågad byracka finns drag som hon dessvärre känner igen även hos sig själv.

För även Isabella Lundgren vet vad det innebär att vandra i döds-kuggans dal.

– Hur allvarligt mitt läge var? Mycket allvarligt...

Säger hon och minns fyra år som kunde blivit hennes undergång. Att flytta från Karlstad till USA var tonårsdrömmen som förvandlades till en helvetesresa. Många fina musikaliska upplevelser, absolut. Men också en malström av droger och alkohol.

– Jag hade en romantiserad bild av New York. Hade sett alla filmerna, kunde se som i scener hur mitt liv skulle bli. Hur jag skulle bli en stor stjärna, skapa och bli sedd.

– Jag började med att bo hos min kusin och hennes familj i New Jersey och tog varje dag tåget in till Manhattan. Strövade runt, gick på fik och hängde på jazzklubbar. Problemet var att jag varje kväll drack mig rätt packad. Jag var ung, blev full alldeles för lätt, men tänkte: ”Åh, jag lär mig med tiden”. Men istället ökade bara mängden och antal tillfällen.

21 år gammal var Isabella Lundgren redan redo för behandlingshemmet. Dessutom hade sångrösten tystnat; den som varit hennes stolthet och tröst genom hela uppväxten. Hon orkade helt enkelt inte sjunga längre.

Hemma hade det aldrig varit riktigt tyst.

– Mamma och pappa hade alltid någon skiva på, ofta jazz eller opera. Själv var jag fyra år när jag första gången förstod musikens kraft. Satt framför videon och tittade på ”Den lilla sjöjungfrun”.

– Det finns en scen, där Ariel sjunger att hon önskar att hon var någon annanstans, som fullkomligt förtrollade mig. Jag minns fortfarande hur jag tvingade mamma att spela den om och om igen. Bar till och med VHS-kassetten med mig, när jag hälsade på hos kompisar.

Passionen skulle föra henne till musikklasser och solonummer på gymnasiespexen. Men mitt i framgången fanns också något som gnagde och skavde. Hybris blandades med självförakt. Stunder av hopp med bottenlös förtvivlan.

– Jag har alltid känt en kombination av förundran och förakt inför den här världen. Vad är egentligen min plats i den? Den känslan har skapat mycket ångest och mörker, men också en längtan och en drivkraft. Ett desperat behov att försöka skapa mening i en värld som i grunden är ett mysterium för mig.

Så vad för slags barn var du?

– En som ständigt vandrade in och ut i olika fantasivärldar. Ibland var jag häxa, ibland advokat, ibland prinsessa. Jag älskade Nalle Puh lika mycket som Spice Girls och kunde vara så rädd för vampyrer att jag måste sova med vitlök runt sängen och kors runt halsen. Nästa dag var jag istället djupt kristen och gick omkring och bad för alla.

Och som tonåring?

– Ganska inåtvänd. Jag kom sent in i puberteten, satt hellre hemma och läste böcker än gick på fester. Att umgås med andra människor har alltid varit komplicerat för mig. Ibland har jag tänkt att jag är född med ett hål i hjärtat.

Barndomsvännen Lovisa brukar berätta hur jobbigt det var att gå runt i Karlstad tillsammans med Isabella när de var små: ”Så fort du såg någon som verkade ledsen på gatan, skulle du stanna och be. Eller begrava någon fågel som just hade dött.”

– Jag har alltid haft starka känslspröt utåt. Aldrig riktigt kunnat slappna av i andras sällskap. Aldrig riktigt vågat tala om mig själv av rädsla för att folk skulle tröttna och sticka. Alltid trott att jag måste vara till för andra för att vara värd att älskas.

Det där hålet i hjärtat?

– Ja, och som jag alltid trodde måste fyllas med något. Alkohol, till exempel. Att dricka blev min grej, ett sätt att stänga av självföraktet. Men när det hade gått tillräckligt långt, blev effekten snarare den motsatta.

Hon beskriver en scen i Lars von Triers film ”Melancholia”, där Kirsten Dunst vandrar runt i ett drömlandskap med en sorts grå nystan kring fötterna.

– Det är en fantastisk bild av depression. Jag har också upplevt det där; hur sorgen blir så stark att tillvaron bara känns som tjocka grå väggar.

Sommaren 2011 återvände Isabella Lundgren hem till Värmland som missbrukare. Skämdes som en hund över sitt misslyckande. Skrev i desperation in sig på ett behandlingshem och började gå på möten med Anonyma Alkoholister. Fick en impuls att till hösten söka in på en prästutbildning.

Blev frälst.

– Ja, även om jag vill vara försiktig med just det ordet, så fanns det just då inget bättre uttryck. Plötsligt öppnade sig en helt ny värld för mig. Det kändes som om jag hade fått tillbaka mitt liv. Dittills hade sången varit det enklaste sättet för mig att känna mig bekräftad, uppskattad och älskad. Men nu befann jag mig äntligen i ett sammanhang där folk accepterade mig som jag var.

Musikens läkande kraft, då?

– Jo, den finns ju där också; det säger även forskningen. Jag kan själv sätta på mig hörlurarna på bussen och plötsligt får hela den fula mörka verkligheten ett nytt skimmer. Musik kan förflytta, förankra och sätta ord på det jag inte klarar att sätta ord på själv. Men just den här perioden behövde jag komma ifrån den. Att sluta sjunga blev märkligt nog ett sätt att läka.

Även hålet i hjärtat?

– Nej, snarare förstod jag att det handlar om att acceptera att det finns. Stirra ner i avgrunden, men ändå välja att leva vidare – trots att det gör ont.

Men någon präst blev Isabella Lundgren inte. Jazzmusikens dragningskraft visade sig snart för stark. Gudsmötet anno 2011 präglar dock fortfarande hennes vardag.

– Jag växte inte upp i något troende hem. Pappa har snarare alltid varit väldigt protestmässig när det gällt religion. Satt alltid kvar i kyrkbänken när alla andra stod. Däremot ansågs det viktigt att fundera över de stora livsfrågorna.

– Hos mormor och morfar i Östra Ämtevik bad vi visserligen kvällsbön och tackade Gud för maten, men diskuterade aldrig det teologiska innehållet. För mig kändes det befriande att slutligen hitta en miljö där man kunde prata allvar, filosofi, etik och moral.

Sin nuvarande gudsbild vill hon helst undvika att diskutera. Säger att problemet med Bibeln är att den alltid återger människors bilder av Gud, aldrig Gud själv. Kallar sig "liberalteolog" och nöjer sig med att konstatera att det vore märkligt om det bland alla galaxer och sfärer inte skulle finnas något som är mycket större än människan.

– Annars skulle jag bli superdeprimerad. Men jag är också anarkist och vill inte organisera min tro. Jag kan be och älskar att gå i högmässan, ta nattvarden och läsa syndabekännelsen. Men jag kan också uppleva Gud i en judisk gudstjänst eller i ett buddhisttempel.

För kanske allting till sist handlar om att försöka hitta en sorts frid i kaos? Isabella Lundgren hittade delvis hem när hon blev troende, men också när hon mötte pojkvännen Daniel Fredriksson. Säger att de delar samma intensitet, samma slags musikaliska besatthet. Men att Daniel dessutom förmår balansera hennes dåliga sidor.

– Jag är en väldigt slarvig, glömsk och besvärlig person. Gör ena dagen 140 miljoner saker – bara för att nästa vilja stänga av världen helt. Daniel får mig att fungera i vardagen; att även göra sådant jag inte vill, men ändå måste.

Den andre som hjälper henne att handskas med det svåra som kallas verkligheten heter Kraken. Han ligger just nu och slickar hennes hand vid fikabordet.

– En dag när jag får mer pengar ska jag köpa ett stort hus på landet och skaffa honom minst 40 kompisar – hundar, katter, kor, höns och grisar som också behöver räddas. Kraken fick jag via ett hundhägn i rumänska Constanta. Han var den ende vid liv i en övergiven valpkull som hade hittats av två munkar. En riktig överlevare.

Precis som hon själv. ●

Kåkfarare i kloster hittar vidare

Här får de goda sidorna plats att gro, medan de sämre bearbetas. Rapporten "Röster om att gå i tystnad" visar att de flesta intagna som provat klosterverksamheten på Kumla är positiva.

"Jag tycker om den här kristna miljön, att bli inbjuden att vara med. Jag växer på det sättet och försöker vara öppen... Samtidigt har jag blivit allergisk mot mitt gamla jag. Jag har svårt i dag för kriminellt snack" citeras en av de intagna i rapporten och en annan konstaterar: "Jag har verkligen fått möjligheten att bearbeta mycket saker".

Klosterverksamheten vid Kumlaanstalten har funnits sedan år 2001, följer jesuitprästen Ignatius övningar och har därmed en tydlig kristen profil. Under åren har närmare 800 intagna sökt sig hit för att i grupper om sju via vecko- eller månadslånga retreatler lära känna sig själva med hjälp av riter och andliga övningar som att leva sig in i bibelberättelser och meditera.

PRÄSTEN BOEL-MARIE Lennartsdotter var retreatledare vid klostret från 2008 till 2015 och ansvarade för verksamheten när de intervjuer rapporten bygger på gjordes. Varje dag under retreaterna hade hon enskilda samtal med var och en av deltagarna.

– Vi önskar ju att deltagarna ska hitta tillbaka till sig själva, till den person de egentligen är och finna en väg i tillvaron. Då är det viktigt att lyssna på och acceptera varje person, oavsett vad den gjort. Jag tror stenhårt på att alla människor kan läka, berättar hon för Kyrknytt.

Studien konstaterar att klostervistelsen för flera av deltagarna lett till en förmåga att känna tillit till andra och sig själv och därmed komma vidare i sin utveckling.

Även om undersökningen inte studerat själva återfallsrisken, uppger de intervjuade fångarna att de erfarenheter de tar med sig från tiden i klostret handlar om att göra medvetna val och kunna kommunicera och hantera den stress de upplever finns i samhället. Flera nämnde också att de ville fortsätta den andliga resa som påbörjats.

I rapporten konstateras även att både intagna och personal har respekt för retreaternas religiösa dimensioner. Samtidigt är kristen tro inte något krav och alla, oavsett trosuppfattning, kan delta. Som en av de intervjuade konstaterar:

"Det är ingenting som säger att jag behöver tro på alla berättelser om Jesus, men du kan stämma av ditt eget liv mot dem. Allt detta lidande och sorg, glädje och svek och allt vad det kan vara, samma känslor har vi ju alla varit med om."

Under den månadslånga retreaten börjar varje dag strax före klockan åtta då celldör-

rarna låses upp samtidigt som retreatledaren sjunger en psalm. Efter frukost är det en halvtimmes promenad och kvart över nio hålls morgonbön där deltagarna får ett bibelord eller liknande att meditera över. Under förmiddagen är det enskilda samtal med retreatledaren samt enskild meditation.

KLOCKAN TOLV äts gemensam lunch följt av en timmes vila på rummen. Klockan kvart över två är det åter en halvtimmes promenad, medan resten av eftermiddagen ägnas åt enskilda samtal, andliga övningar och meditation.

Halv fem är det kvällsmat, följt av andakt eller mässa klockan sex. Efter en gemensam samling vid halv åtta är det inläsning klockan åtta.

– Varje retreat innehåller dessutom riter som symboliserar olika kärnbudskap, underlättar

den känslomässiga delaktigheten och gör att budskapet sätter sig i kroppen och inte bara i intellektet, berättar Boel-Marie och ger exempel på de riter som praktiseras:

Under första veckan får deltagarna skriva ett bekännelsebrev, ett brev som sedan eldas upp vid en förlåtelseceremoni. Under den tredje veckan får de uppleva vad som hände under skärtorsdagens sista måltid och leva sig in i korsfästelsen. Och i slutet av retreaten skriver varje deltagare ett så kallat testamente som bland annat tar upp vad man vill ge vidare till de bröder som senare kommer till klostret.

– Ibland är det de man minst anar som det händer mest med, säger Boel-Marie.

– Det går inte riktigt att förklara vad som sker när människor öppnar sig för något större och kan gå vidare. Det ger hopp för mänskligheten! ●

Prästen Boel-Marie Lennartsdotter ansvarade för verksamheten vid Kumla när utvärderingen gjordes. Efter en tid i Fryksände pastorat i norra Värmland arbetar hon numera i Karlstad och leder bland annat meditation i Domkyrkan.

LÄS MER om klostret och ladda ner rapporten *Röster om att gå i tystnad* av Lena Roxell, Susanne Alm och Valerie DeMarinis på www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

De 95 teserna

De 95 teserna handlade om förlåtelse och de flesta av dem berörde systemet med avlat. I teorin handlade avlaten om att den som biktade sig kunde köpa sig fri från sina botsgörningar, men i praktiken innebar den att man kunde köpa sig eller sina anhöriga fria ur skärselden genom gåvor till kyrkan.

Luther menade att den kristne gratis får del av Guds förlåtelse, utan avlat, och att det därför var bättre att ge pengar till de fattiga än att köpa avlatsbrev. Vidare hävdade Luther i teserna att påven inte har makt över själarna i skärselden. För om påven verkligen hade makt över själarna i skärselden som kyrkan hävdade – varför gav påven då inte förlåtelse gratis, av kristlig kärlek?

Genom att angripa avlatssystemet kom Luther att hota inkomster som var viktiga för kyrkan. Men ännu värre: i förlängningen kom striden att handla om påvens och kyrkans auktoritet. Luther hade, utan att veta det, satt bollen i rullning. Ett nytt sätt att se på kyrka, auktoritet och samhälle blev i slutänden konsekvensen.

Han hette inte Luther

I år, 2017, är det 500 år sedan en obetydlig och okänd munk spikade upp 95 teser på en kyrkdörr i Wittenberg, en liten och perifer ort vid "civilisationens gräns".

Denna enkla gärning kom att leda till att Europas karta för evigt ritades om, den fick stora politiska och kulturella konsekvenser, och kom att göra den lille okände munken till en av de mest inflytelserika personerna i Europa under det senaste årtusendet. Munkens namn var Martin Luther.

----- text SÖREN DALEVI bild KENT WISTI -----

Eller snarare: hans namn var inte Martin Luther. Han föddes som Martin Ludher, där Luder hade samma dubbla betydelse som det har i svenskan än i dag: skräp, "luder".

En av Luthers stora insikter, som han fick i 30-årsåldern, var att alla människor är "luder" men också att alla människor – oavsett det – är älskade och accepterade av Gud.

Människan är samtidigt skräp och älskad av Gud, det var en av hans stora upptäckter. När han hade gjort den insikten, ändrade han också sitt efternamn till Luther. Och det fanns en djupsinnig anledning till detta.

SOM DEN BIBELFORSKARE han var (Luther var professor i bibelvetenskap vid det nyinrättade universitetet i Wittenberg) hade Luther läst hebreiska. Bland annat hade han läst om hur Abram bytte namn till Abraham i Första Moseboken (1 Mos 17:5). Vad som hade hänt var att Abram hade fått ett "h" från Gudsnamnet Jahve. Abram blev Abraham på samma sätt som när två personer gift sig och tar ett gemensamt efternamn.

Luther valde att göra samma sak. Han tog helt sonika bort "dh" i mitten av sitt namn och ersatte det med "th". "Th" är nämligen den mittersta bokstaven i ordet eleutheros, det grekiska ordet för "frihet". Och frihet var vad Luther kände att hans insikt om Guds kärlek hade lett till. Han hade blivit en fri människa. Luther – den frie.

Men låt oss se Luther och händelserna i hans liv i perspektiv.

Luther föddes 1483 och dog 1546. Han växte alltså upp under

medeltiden. Under denna period levde de flesta människor mycket osäkra liv. Pesten kunde komma imorgon och döda halva staden man bodde i. Det var en våldsam och osäker tid; döden var hela tiden en realitet. Det gjorde att frågor om himmel och helvete var mycket levande i människors föreställningsvärldar. Det var viktigt att veta var man hamnade när man dog, viktigt att veta om man var "rättfärdig" inför Gud.

I BILDER FRÅN MEDELTIMEN porträtteras ofta Jesus som en allvarlig domare, med svärdet i den ena handen, och fridens liljor i den andra. När man mötte domaren – Jesus – var det viktigt att vara förlåten.

Men den unge Luther, som led av depressioner och panikångest (på den tiden kallat "anfäktelser"), kände att han inte dög. Han fruktade ett liv i helvetet.

Som ett sätt att få Gud på bättre tankar kom Luther att bli munk; nu skulle väl Gud ändå acceptera och älska honom? Men munken fick ingen sinnesfrid. Anfäktelserna fortsatte. Liljorna uteblev.

Forskarna är oense om när det händer, men i sina studier av Bibeln kommer bibelforskaren och munken Luther en dag till en passage i Romarbrevet där aposteln Paulus skriver att det är tro, inte gärningar, som är det viktiga.

Luther inser plötsligt att människan inte själv kan göra något för att uppnå sin räddning, sin frälsning, utan att det är Gud som gör allt. Gud möter oss så att säga alltid med fridens liljor, det är bara upp till oss att ta emot dem.

Och det är den insikten Luther

formulerar i de 95 teserna: förlåtelse ges oss gratis av Gud, vi kan inget göra själva, inte ens självaste påven kan göra något – det är Jesus som gör allt för oss. Det är huvudpoängen bakom de 95 teserna, som författades på latin och spikades upp den 31 oktober 1517 på en dörr i den lilla oansenliga staden Wittenberg. Lite som att sätta upp en lapp på franska på en anslagstavla i Björneborg – ingen ser det och skulle någon se det är det troligen ingen som bryr sig.

Och där hade det mycket väl kunnat sluta. Men någon ser lappen, översätter de 95 teserna till tyska, trycker upp dem och sprider dem i Tyskland. Luther säger i teserna saker som många höll med om men som få vågade säga – dessutom ibland med glimten i ögat.

STENEN KOM I RULLNING och det vi i dag kallar för reformationen var ett faktum. Och munken, som genom sina anfäktelser lidit så mycket, vägrade att ta tillbaka det han skrivit – för Luther var detta djupt personligt, en hjärtefråga.

Det är därför 2017 är en sådan stor sak, eftersom reformationen (som var en större rörelse än Luther!) på många sätt startade 1517.

Påvens försök att först tysta och senare döda Luther fick motsatt effekt: Luther blev på så sätt en symbol och en hjälte för många. När påven sätter en bannbulla på Luther flyr han till en borg i Wartburg och översätter Nya testamen-

tet till tyska, vilket i sin tur eldar på reformationen ännu mer.

Inte minst Luthers tanke om det allmänna prästadömet – att alla kristna människor hade rätt att läsa och tolka Bibeln – var revolutionär. Tidigare var detta något som var förbehållet prästerna. Nu kunde folk själva läsa och avgöra – var det påven eller Luther som hade rätt i frågan om förlåtelsen, om "rättfärdiggörelse genom tro"?

HUR SNABBT reformationens idéer spreds visas av att bara fem år senare, 1526, finns Nya testamentet översatt till svenska. Reformationen var nu inte bara en tysk utan en nordeuropeisk angelägenhet.

Att till fullo förstå Luther är inte det enklaste. Han är en mångbottnad person, och många är de som i historien antingen velat glorifiera eller demonisera honom.

Och det finns bränsle för båda dessa inriktningar: de som vill betona hjälten fokuserar på hans mod och hans många tankvärda tankar, de som önskar demonisera honom lyfter fram till exempel de antisemitiska texter som han skrev mot slutet av sitt liv.

SANNINGEN OM LUTHER förstod han nog bäst själv: han var ett Luder som blivit förlåten och fri. Eller, på teologiskt språk, han var "rättfärdig och syndare samtidigt". Sanningen om Luther ryms sålunda i hans namn. Han var både Ludher och Luther. ●

LÄS MER av biskopen på:

www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/biskop-soren-dalevi

VARFÖR ÄR DU MEDLEM I SVENSKA KYRKAN?

– För mig handlar det om kulturarv. Och tradition. Kyrkan förvaltar en stor del av vårt kulturarv och jag har respekt för det. Att besöka kyrkor är speciellt, tycker mycket om miljön, särskilt de stora katedralerna ute i Europa. Men jag är inte troende, tvärtom. Jag är ateist.

De flesta människor bär på en längtan efter något, resonerar Roy, men för honom är inte sökandet kopplat till en Gud. Jesus däremot refererar han gärna till.

– Bergspredikan, allt vad ni vill att människorna ska göra ... , har inspirerat mig.

Kontakten med Jesus är av det profana slaget. Roy betraktar honom som ”en etisk riktningsskivare för mellanmänskliga relationer”. Inte som Guds son.

– Det finns mycket att hämta om vi slutar att se Jesus som gudomlig.

I sin senaste film *Om det oändliga* som är under inspelning, berättar Roy Andersson bland annat om en präst som tappat sin tro på Gud och drömmer mardrömmar om att han blir korsfäst. ●

Namn: Roy Andersson

Ålder: 73 år

Yrke: Regissör

Bor: Stockholm, men för dagen på besök hos sin dotter i Molkom

Besökte en kyrka senast: Minns inte exakt men går gärna in i kyrkor utomlands

Namn: Karola Sjökvist

Ålder: 36 år

Yrke: Frivilligbetare

Bor: Säffle

Besökte en kyrka senast: I söndags, på EFS gudstjänst

– Svenska kyrkan är grunden för mig. Jag växte upp med barntimmar och körer och olika ungdomsgrupper. Jag skulle aldrig lämna kyrkan, även om jag i dag är omdöpt och tillhör en pingstförsamling.

Att delta på olika ställen ger inspiration.

– Jag vill inte låsa mig till en församling. Går ofta på gudstjänster och har behov av omväxling. Det berikar att möta nya människor och olika traditioner. Svenska kyrkan här i Säffle har också många bra samsättningar. Har till exempel gått på gitarrkurs och helande cirkeldans.

Karola tycker om att vara tillsammans med andra som är troende.

– Genom LP-stiftelsen har jag övervunnit ett missbruk, jag har landat i tryggheten att Jesus är med mig. Jag behöver Gud och Jesus. Det ger mig styrka och trygghet. Och mycket glädje. ●

Namn: Mikael Huhtala

Ålder: 44 år

Yrke: NC-operatör

Bor: Karlskoga

Besökte en kyrka senast: För nio och ett halvt år sedan, då sonen Sebastian döptes i Lunedskyrkan

– Det finns inget lätt svar, men det är något med värderingarna och sättet man är fostrad. Kyrkan hör till. Jag tror, men jag vet inte på vad.

Mikael tycker att livsfrågor blivit viktigare med åren. Andra tankar och perspektiv tar plats. Särskilt tydligt blev det efter att sonen föddes.

– Saker ändrar sig ju äldre man blir. Inte minst döden blir en del av livet på ett helt annat sätt. Som ung var man odödlig.

Han har mist flera närstående och tycker att kyrkan gett ett bra stöd. Det är också en viktig anledning att vara medlem.

– De kan det där på ett sätt ingen annan kan. Jag antar att det handlar om erfarenhet av att möta människor som har sorg. Den kunskapen är värdefull. ●

Namn: Elisabeth Andersson

Ålder: 41 år

Yrke: Sjuksköterska

Bor: Kristinehamn

Besökte en kyrka senast:

Förra våren, på en begravning i Kristinehamns kyrka

– Kyrkan är ett rum för både glädje och sorg. Jag är inte speciellt kyrklig och går inte på vanliga gudstjänster, däremot tycker jag om att gå dit när det är högtidligt.

Hon förklarar medlemskapet som ”något naturligt, som hör till”.

– Jag är döpt och konfirmerad och det var självklart att sonen skulle döpas. Jag tycker om den kyrkliga inramningen vid familjehögtider.

Tron är också en viktig del, men svårare att precisera.

– Jag är ju absolut inte ateist. Jag tror på någon form av andlighet och i botten är vi kristna, det är vår tradition och jag känner mig hemma där.

Elisabeth tar bönen som exempel.

– Jag ber aldrig annars men i kyrkan tycker jag om att be *Fadervår* tillsammans med andra. Det finns en gemenskap där som jag vill tillhöra. ●